

HENNY
THIJSSING-BOER

Eigen
kind

Roman

JOSÉ VRIENS

EIGEN KIND

Henny Thijssing-Boer en José Vriens

Eigen kind

Uitgeverij Zomer & Keuning

Eerder verschenen van deze auteurs bij Uitgeverij Zomer & Keuning onder andere:

Nieske

Onthulling in de wind

ISBN 9789401906357

ISBN e-book 9789401906364

NUR 344

© 2016, Uitgeverij Zomer & Keuning

Postbus 13288, 3507 LG Utrecht

Omslagontwerp Liesbeth Thomas, t4design

Omslagfoto Lub Post

www.joséviens.nl

www.romanserie.nl

Alle rechten voorbehouden

De deur viel achter Gretha dicht. Letterlijk en figuurlijk. Vanaf vandaag stond ze op eigen benen en trok ze de wijde wereld in. Figuurlijk, weliswaar, maar voor Gretha voelde het ook letterlijk zo.

Na al die jaren die ze in het weeshuis had doorgebracht, was haar wereldje beperkt gebleven tot dat ene gebouw en de directe omgeving ervan. Een groot gebouw, dat wel, maar toch was het slechts een klein deel van de stad Groningen. Dat besepte Gretha echt wel.

Zestien jaar was ze pas, maar toch voelde Gretha zich volwassen. Vandaag begon haar echte leven. Vanaf deze dag moest ze voor zichzelf zorgen. Niemand meer die haar behoedde voor fouten en bij de hand nam. Ze had genoeg geleerd om het aan te kunnen.

Haar vriendinnen in het weeshuis hadden haar succes gewenst, omhelsd en huilend afscheid genomen. Misschien zagen ze elkaar nooit meer. Wie weet waar de andere meisjes terechtkwamen. Gretha had geluk, zij bleef in Groningen. Ze ging als tweede dienstmeid bij een vooraanstaande familie werken.

Sommigen hadden met afgunst gereageerd. Niet iedereen was zo fortuinlijk om in een gezin terecht te komen. Velen – voor zover ze werk konden vinden – wachtte een leven in fabrieken als ze eenmaal het weeshuis verlieten.

Met opgeheven hoofd liep Gretha door de straten, een sleetse tas met zich meedragend. Daarin zaten al haar aardse bezittingen. Veel was het niet. Wat ondergoed, een tweede jurk, kousen en haar nachtkleding. Een boek dat inmiddels stukgelezen was, en een kam.

Het papiertje met het adres erop waar ze moest zijn, zat goed weggestopt in haar jaszak. Gretha was er nog nooit geweest en had geen idee waar het was, maar mevrouw Middendorp had haar uitgelegd hoe ze moest lopen. Een wandeling van wel een uur, als ze stevig doorstapte.

Onderweg keek Gretha haar ogen uit en nam het straatbeeld in zich op. Enkele lawaaijerige busjes reden haar voorbij. Een bestelwagen toeterde luid naar een vrouw die het waagde te dicht in de buurt te komen. Een bakkersjongen op een fiets met een grote mand voorop, trapte alsof zijn leven ervan afhing. Een man met paard en wagen, volgelden met knollen, wortels en kolen, was op weg naar een winkel om die te bevoorraden.

De Sint Jansstraat, waar Gretha moest zijn, lag niet ver van de Martinitoren vandaan, had mevrouw Middendorp gezegd. De imposante toren was tussen de huizen door duidelijk zichtbaar, daar richtte ze zich op.

Na ruim een uur te hebben gelopen, kwam ze inderdaad aan bij een groot plein waarboven de toren zich majestueus verhief. Gretha was bijna op haar eindbestemming. Op het plein was het een gezellige drukte, vanwege de markt waar kooplui luidkeels hun handelswaar aanprezen.

Gretha had haar nieuwe onderkomen nog nooit gezien en kende de mensen niet waar ze terecht zou komen, maar het straatbeeld sprak haar nu al aan. Ze moest zich melden bij de leveranciersingang die zich aan de achterzijde van het huis bevond. Ze mocht beslist niet bij de voordeur aanbellen, had mevrouw Middendorp haar op het hart gedrukt. Toch kon Gretha het niet laten het huis eerst aan de voorzijde te bewonderen, voordat ze achterom ging.

Aan de linkerkant van de gevel bevond zich een deur. Waar die heen leidde, kon ze nu alleen nog maar naar raden. Ernaast waren drie grote ramen, opgedeeld in kleine vakken door middel van latwerk, en aan de bovenkant omlijst door gebeeldhouwde bloemen. De bovenverdieping werd opgedeeld door vier gelijke ramen met dezelfde vakindeling en met dezelfde motieven erboven. Daarboven bevond zich het schilddak. Daar zou haar kamer vast zijn.

Langzaam liep ze voorbij het huis, ging naar de leveranciersingang en trok aan de bel. Een jonge vrouw deed open. Ze was gekleed in een zwarte jurk met een wit schort ervoor, waaraan ze haar handen afdroogde, en ze had een wit kapje op haar haren. Ze keek Gretha vragend aan.

‘Goedendag, mijn naam is Gretha Meiering. Ik kom hier werken.’

De vorsende blik waarmee de ander haar op waarde leek te schatten, maakte dat Gretha zich heel erg klein voelde. Een jong meisje nog maar, dat voor het eerst was losgelaten uit het weeshuis. Het zelfvertrouwen dat haar had vergezeld tot aan hier glipte weg.

Maar opeens brak er een glimlach op het gezicht van de vrouw door. ‘Welkom. Ik ben Rika Schelhaas, de eerste dienstmeid. Kom binnen. Kokkie verwacht je al.’

Gretha haalde opgelucht adem en volgde Rika naar binnen.

Aan een grote eikenhouten tafel stond een stevige vrouw met een

rond, blozend gezicht deeg te kneden. Op het fornuis stonden grote pannen te pruttelen, groenten lagen aan de andere kant van de tafel naast een groot mes.

‘Kokkie, de nieuwe meid is er,’ riep Rika.

De vrouw keek op en keurde Gretha van top tot teen voordat ze haar begroette. ‘Jij bent niks te vroeg. Heb je het gemakkelijk kunnen vinden?’

‘Ja, mevrouw,’ antwoordde Gretha op bedeesde toon.

‘Rika zal je je kamer wijzen en een uniform geven. Geen getreuzel of uitpakken. We hebben werk te doen. Meneer en mevrouw geven vanavond een diner voor twintig mensen. We hebben je hulp meer dan nodig.’

Gretha knikte gedwee dat ze het had begrepen. Rika ging haar voor naar de hal, waar zich de brede trap naar boven bevond. Nu kreeg Gretha meteen iets te zien van het huis waarin ze vanaf vandaag ging wonen en werken. De moderne, lichte indeling verraste haar.

Rika bleef niet stilstaan om uitleg te geven over de vele deuren die ze tegenkwamen op weg naar hun bestemming, maar ging direct verder naar een deur waarachter zich een smalle houten trap bevond die naar de volgende verdieping leidde. Daar waren drie deuren. Rika opende de meest linkse: hierachter lag een eenvoudig ingerichte slaapkamer. Aan de meidenkast hing eenzelfde uniform als het dienstmeisje droeg.

‘Ik slaap in de kamer hiernaast. Achter de meest rechtse deur is een bergruimte voor spullen die niet meer gebruikt worden. Zo te zien hebben we dezelfde maat, dan zal de jurk je wel passen. Kleed je snel om en kom dan weer naar beneden. Je hebt Kokkie gehoord; er moet nog een hoop gebeuren.’ Rika draaide zich om en liep de trap af, Gretha alleen latend. Haar voetstappen verwijderden zich snel op de houten planken. Een deur ging krakend open en weer dicht en toen was het stil.

Gretha zette haar tas op de enige stoel die de kamer rijk was. Een bed, een meidenkast, een lagere kast met daarop een lampetkan. Dat was het. Door een dakraampje viel een smalle strook licht op de vloer. Tot haar verrassing ontdekte ze dat er in ieder geval licht was op haar kamer. Een kaal peertje bungelde aan een draad aan de balken. Haar kamer. Helemaal voor haar alleen. Deze kamer hoefde ze met niemand te delen. Ook al was hij schaars ingericht, voor Gretha was het een klein paleisje, haar domein.

Op het bed lagen donkere kousen, en er stonden schoenen onder. Zwarte schoenen, dezelfde soort als Rika droeg. Een schort, een kapje voor op haar haren. Zonder aarzelen begon Gretha zich om te kleden. Er hing zelfs een spiegel boven de kast met de lampetkan, zodat ze kon zien hoe het kapje haar stond. Het blonde lange haar had ze vanochtend in een mooie broodvlecht gebreid, vastgezet met een speld en een paar schuivertjes. Het witte kapje erop. Keurig. Als haar vriendinnen haar zo eens konden zien. Wat zouden ze trots op haar zijn. Tweede dienstmeid in een voornaam huis. Een eigen kamer, een mooi uniform. Wat kon ze zich nog meer wensen?

Zodra Gretha de keuken binnenkwam, werd ze aan het werk gezet door Kokkie. Pannen schrobben, de tafel tussen de werkzaamheden door keer op keer schoonmaken, afwassen, de vloer dweilen en alle verdere werkzaamheden die er waren om het werk van de kokkin te verlichten. Ondertussen was Rika belast met het vervullen van de wensen van de bewoners van het huis.

Tegen zeven uur moest Gretha zich in een ander uniform steken en werd haar opgedragen in de eetkamer te helpen. Net als Rika. Alleen was het Gretha verboden om de gasten aan tafel te bedienen, dat werd haar nog niet toevertrouwd. Zij moest ervoor zorgen dat alle schalen, borden en glazen in de eetkamer kwamen. Voor dat doel werd een theekar gebruikt. Daarmee konden ze de zwaarbeladen schalen veilig naar de tafel te brengen, waar Rika ze verder uitserveerde. Zij voorzag de aanwezigen van schone borden, eten en drinken en zorgde ervoor dat er steeds volle schalen met overheerlijk voedsel op tafel stonden, zodat het de genodigden aan niets ontbrak. Aan Gretha de taak om de vuile borden, glazen en lege schalen naar de keuken te brengen en dan in een vliegende vaart af te wassen, voordat de volgende gang werd geserveerd. Uiteraard met een groot schort voorgebonden, zodat haar uniform niet vies werd.

Aan het einde van het diner voelde Gretha haar voeten haast niet meer van het vele heen en weer rennen tussen de keuken en de eetkamer. Haar rug deed pijn van de ongewone arbeid en haar handen leken verschrompeld door het ontelbare keren afwassen in heet water. En nog zat haar taak voor vandaag er niet op. De keuken moest worden schoongemaakt. Ze hielp Kokkie die, nu er geen eten meer behoefde te worden bereid, best wat meer wilde vertellen over Gretha's taak.

'Je bent hier als tweede dienstmeid. Rika is de eerste dienstmeid, zij

is belast met de zorg voor meneer en mevrouw. Ze bedient ook aan tafel. Jij bent hier vooral voor het schoonmaken van het huis en het helpen van Rika en mij.'

Gretha knikte, ondertussen de tafel met een borstel schrobbed met heet water en soda.

'Rika zal je leren wat je moet doen en je alles vertellen wat je moet weten over je taken hier in huis. Heb je meneer en mevrouw Dijkema al gezien?'

Gretha had vanavond heel wat mensen gezien, maar ze had er geen idee van wie van hen haar werkgevers waren. Ze schudde dan ook haar hoofd.

'Dokter Dijkema is een vooraanstaand chirurg. Hij heeft het heel druk met zijn werk in het ziekenhuis. Mevrouw Dijkema houdt zich voornamelijk bezig met het bestieren van het huishouden en liefdadigheid.'

'Zijn er geen kinderen?' waagde Gretha het de kokkin te onderbreken.

Kokkie keek haar een kort moment strak aan, voordat ze verder ging. 'Nee, die zijn er helaas nog niet. Meneer en mevrouw zijn al heel wat jaren getrouwd, maar tot nu toe is hun huwelijk kinderloos gebleven. Daar mag je nooit met mevrouw over praten. Ook niet met meneer. Het doet hun veel verdriet dat er geen kinderen komen.' Kokkie praatte verder over het werk dat Gretha te wachten stond. Vertelde haar wat ze beslist niet mocht doen en wat wel als ze tijd over had. 'Als er een groot gezelschap blijft eten, help jij Rika zoals je vanavond hebt gedaan. Het is aan Rika en mij om te beslissen of je meer mag doen.'

'Word ik ook nog voorgesteld aan meneer en mevrouw Dijkema?' wilde Gretha weten. Wat haar taken waren, begreep ze wel, ook wat er van haar werd verwacht. Ze was nieuwsgierig naar haar werkgevers, de mensen voor wie ze toch een flink aantal jaar hoopte te mogen werken.

'Alsof ze daar op zitten te wachten,' zei Kokkie met een sneer. 'Kind, wat verbeeld jij je wel? Mevrouw heeft mij instructies gegeven ervoor te zorgen dat jij ingewerkt wordt en dat je weet wat je moet doen. Alsof mevrouw tijd heeft om zich met jou te bemoeien.'

Met een rood hoofd van schaamte omdat ze zo'n domme vraag had durven stellen, boog Gretha zich nog dieper over de tafel heen.

Later, in bed, probeerde ze zich de mensen weer voor de geest te halen die ze die avond had gezien. Dokter Dijkema had waarschijnlijk

aan het hoofd van de tafel gezeten, net als zijn vrouw. De gasten van die avond waren van alle leeftijden geweest, mannen en vrouwen. De heren gestoken in avondkleding. De dames hadden schitterende jurken aan van het soort waarvan Gretha alleen maar kon dromen. Het zou vast niet lang duren voordat ze haar meneer en mevrouw weer zag, al mocht ze hen niet aanspreken.

Kokkie had nog wat regels opgesomd die ze vooral niet mocht vergeten. Iets zeggen tegen meneer of mevrouw zonder dat haar iets werd gevraagd, was absoluut uit den boze. Ook gasten van het echtpaar mocht ze niet zomaar aanspreken. En hen tegenspreken was nog een veel grotere zonde. Wat er ook gebeurde, meneer en mevrouw hadden altijd gelijk. Ze moest zich zo onzichtbaar mogelijk door het huis bewegen. Niemand mocht last van haar hebben of zich storen aan haar aanwezigheid.

Gretha's dagtaak begon al om zes uur 's morgens. Dan moest de eetkamer worden schoongemaakt en de tafel worden gedekt voor het ontbijt. Gelukkig waren er in bijna alle kamers gaskachels, zodat ze geen haarden behoefde schoon te maken en bij te vullen. Alleen in de salon was nog een open haard, maar die werd lang niet dagelijks gebruikt.

Ze mocht zich niet bemoeien met het klaarmaken van de maaltijden, uitsluitend op verzoek van Kokkie kon ze hieraan meehelpen. Als de eetkamer in orde was, moest Gretha een begin maken met het schoonmaken van de vele kamers die het huis rijk was. Dat mocht uitsluitend op de momenten gebeuren waarop niemand zich in een kamer bevond. Daarbij moest ze zo min mogelijk lawaai maken, vooral als meneer en mevrouw nog op bed lagen. Als dat het geval was, mocht ze uiteraard alleen de benedenverdieping doen. Boven mocht ze pas komen als de beide echtelieden zich daar niet meer bevonden, tenzij er uitdrukkelijk om haar hulp werd gevraagd.

Als meneer en mevrouw aan tafel gingen voor het ontbijt, moest Rika bedienen in de eetkamer. Geruisloos en op de achtergrond. Gretha was belast met het afruimen van de tafel en het schoonmaken van de eetkamer na afloop van de maaltijden.

Het was een hele waslijst van taken die haar in het vooruitzicht was gesteld. Toch benauwde dat Gretha niet. Ze stond te trappelen om te laten zien dat ze tegen dit werk was opgewassen. Mevrouw Middendorp beroemde zich er altijd op dat ze haar meisjes goed voorbereide op hun taak in een gezin.

Jammer dat er geen kinderen waren. Dat had Gretha nog veel leuker gevonden. Misschien kwamen die er nog wel.

De volgende ochtend liep haar wekker al om halfzes af. Snel en meteen klaarwakker stond Gretha op. Veel geslapen had ze niet door de spanning en alle indrukken die ze de vorige dag had opgedaan. Toch voelde ze zich niet moe. Ze waste zich met het water uit de lampetkan en kleepte zich snel aan. Haar haren wilde ze net opnieuw in een broodvlecht breien toen er een klopje op haar deur klonk en Rika binnenkwam.

‘Ben je al klaar?’

‘Bijna. Nog even mijn haar opsteken.’

‘Wat doe jij met je haar?’ vroeg Rika vol afgrijzen. ‘Denk je dat je naar een feestje gaat? Van dat soort fratsen houdt mevrouw niet. Steek het gewoon op met een speld, dan ben je ook nog sneller klaar.’

Gretha deed wat haar werd gezegd en volgde haar collega naar beneden. Niet veel later waren ze druk aan het werk. Het personeel at pas als meneer en mevrouw klaar waren met het ontbijt.

Rika leek het wel gezellig te vinden dat ze nu niet meer alleen het grote huis moest schoonmaken en praatte op zachte toon met Gretha, terwijl ze de eetkamer schoonmaakten en de spullen voor het ontbijt klaarzetten. Ze was twee jaar ouder dan Gretha, maar gedroeg zich niet uit de hoogte of aanmatigend.

‘Ik moet mevrouw straks helpen met haar haren. Dan kun jij alvast de etenswaren op de buffetkast zetten. Kun je me leren hoe je zo’n mooie vlecht maakt?’

‘Ja hoor, dat is niet zo moeilijk.’

‘Doen we vanavond,’ besloot Rika. ‘Meneer brengt vaak studenten mee naar huis om met hen te praten over hun studie en hun toekomst. Jonge mannen nog. Stel je er maar niets van voor. Ze zien ons niet eens staan. Degenen die dat wel doen, kun je maar beter uit de weg gaan. Het is het beste dat je je niet met hen bemoeit, daar komen alleen maar moeilijkheden van, als je begrijpt wat ik bedoel.’

Dat begreep Gretha niet, al durfde ze dat niet tegen Rika te zeggen, uit angst voor dom te worden aangezien.

Eindelijk was het dan zover dat ze in de eetkamer haar meneer en mevrouw kreeg te zien. Niet dat zij haar opmerkten. Zij praatten met elkaar over de gasten van de vorige avond en ontbeten ondertussen. Af

en toe las meneer een stuk uit de krant voor, waarop mevrouw dan weer reageerde. Het ging er rustig en harmonieus aan toe.

Dokter Dijkema was duidelijk ouder dan zijn vrouw, met een grijze haardos en een wijkende haargrens. Een statige man met een slank postuur. Hij had lange, smalle vingers waar Gretha bewonderend naar keek. Met die handen redde hij mensenlevens, had Kokkie haar gisteravond verteld. Mevrouw Dijkema was nog lang niet grijs. Zij had donkerbruin haar dat in een kunstige wrong was opgestoken. Ze had een bleke huid, alsof ze pas ziek was geweest. Veel at ze niet, wat waarschijnlijk verklaarde waarom ze zo mager was.

Na het ontbijt ging meneer naar het ziekenhuis, mevrouw trok zich terug in de salon. Aan Gretha de taak de tafel af te ruimen en schoon te maken. Vervolgens maakte ze samen met Rika de kamers op de bovenverdieping schoon. Tot haar verbazing sliepen meneer en mevrouw apart. Geen wonder dat er nog geen kinderen waren.

Als Gretha ongehuwd zwanger wordt, vallen haar toekomstdromen in duigen

Groningen, halverwege de vorige eeuw. De zestienjarige wees Gretha komt als dienstmeisje terecht bij de familie Dijkema, waar ze ook Karel leert kennen. Deze student is een huisvriend van de familie. Al snel laat hij blijken dat hij zeer geïnteresseerd is in Gretha. Gretha geniet van de aandacht en laat zich meeslepen door Karels mooie woorden. Een poos later ontdekt ze dat ze zwanger is. Mevrouw Dijkema komt daar al gauw achter en doet Gretha een voorstel: ze is bereid het kind op te voeden als haar eigen, op voorwaarde dat Gretha voorgoed uit beeld verdwijnt. Gretha ziet geen andere optie dan daarmee in te stemmen.

José Vriens heeft de streekroman *Eigen kind* gebaseerd op nagelaten materiaal van Henny Thijssing-Boer. Thijssing-Boer (1933–2011) publiceerde in haar lange schrijverscarrière 98 romans en een groot aantal korte verhalen.

Z&K

ISBN 978 94 0190 635 7 NUR 344

9 789401 906357

www.romanserie.nl